

УДК 811.111.81'42

Діалоги позитивно налаштованого характеру в прозі Дж. К. Оутс

Блинова І. А.

*Горлівський державний педагогічний інститут іноземних мов,
м. Горлівка, Україна*

Стаття присвячена дослідженню одного з підтипів зовнішніх діалогів, що налаштовані на позитивну, доброзичливу та успішну комунікацію. Такі діалоги є широко представленими в прозі досліджуваної письменниці.

Ключові слова: *художній прозовий дискурс, зовнішній діалог, позитивна комунікація.*

Постановка проблеми. Зазначимо, що специфіка діалогу, різноаспектне його вивчення залишаються актуальними й сьогодні. Основи теорії діалогу в мовознавстві були закладені в працях Л. В. Щерби, Л. П. Якубинського, В. В. Виноградова. Великий інтерес до діалогу простежується з кінця 40-х рр. ХХ ст. З того часу питання діалогу інтенсивно розробляються на матеріалі різних мов: російської, німецької, англійської, французької, української [7; 9; 13; 15; 10; 4; 6].

В останній час, за спостереженнями Н. В. Шульжук, активізувалися публікації з питань діалогічного мовлення, і воно стає об'єктом численних дисертаційних досліджень (див., наприклад [3; 8; 16; 14; 12; 1]) [18, с. 21–22], зокрема на матеріалі текстів художньої літератури (як драматичних [4; 11], так і прозових творів [1; 18; 16]). Як бачимо, великий дослідницький доробок, присвячений діалогу, свідчить про складність і багатоаспектність цього явища, бо діалог є формою мовного спілкування, сферою виявлення мовленнєвої діяльності людини і – ширше – формою існування мови.

Мета статті полягає у спробі виокремити та системно описати таку форму репрезентації персонажного мовлення в художньому прозовому дискурсі як зовнішній діалог та його підтипи. *Матеріалом дослідження* слугують оповідання, що увійшли до збірки оповідань “The Collector of Hearts” (“Колекціонер сердець”), та новела “You” (“Ти”) Джойс Керол Оутс, яка є однією з найяскравіших представниць американської «жіночої» літератури другої половини ХХ – початку ХХІ ст. *Актуальність* цієї розвідки зумовлена насамперед тим фактом, що сучасний прозовий дискурс є недостатньо ґрунтовно дослідженим, зокрема творчість Дж. К. Оутс як представниці сучасної англомовної прози.

Під *діалогом* (від грец. dialogos – розмова, бесіда) будемо розуміти, услід за визначенням, наведеним в енциклопедії «Русский язык», «форму мовлення, що складається із регулярного обміну висловлюваннями-репліками, на мовний склад яких взаємно впливає безпосереднє сприйняття мовленнєвої діяльності мовців» (переклад наш. – І. Б.) [17, с. 119].

У цій розвідці зупинимось більш детально на діалогах **зовнішніх**. Як свідчать

наші спостереження, у досліджуваних творах наявне співіснування, з одного боку, **діалогів, налаштованих на позитивну, доброзичливу та успішну комунікацію**, де відображаються взаєморозуміння між партнерами, гармонія стосунків, сприятливий для розмови клімат, адекватні реакції співрозмовників, плавний розвиток дій при *обговоренні* адресатом та адресатом певної інформації, її *доповненні та конкретизації*. З іншого боку, **діалогів, спрямованих на негативну, агресивну, конфліктну, суперечливу** комунікацію, яка, протікаючи в умовах напруження та вирування пристрастей, включає дискусію між партнерами, сварку, лайку, скандал, звинувачення, з'ясування стосунків та їх розрив, суперечку, погрози тощо за умов наміру *вплинути* на думку співрозмовника, *довести* власну правоту, *переконати* в чомусь (більш детально про це див.: [5]). Непримиренність думок адресата й адресанта в цьому випадку призводить до викриття їхніх негативних рис характеру, таких як: презирства, образи, обурення, гніву тощо.

Прикладом діалогу, який виникає у *сприятливому комунікативно-психологічному кліматі*, де учасники мовленнєвого акту в цілому прагнуть до успішної комунікації, що забезпечує гармонійне розгортання діалогічної форми, може слугувати бесіда двох знайомих, Меріон, 17 років, і Пітера, 42 роки, з оповідання Дж. К. Оутс „Ти”:

“No, I haven't seen Miranda. You know I haven't seen her for two weeks,” he says. “What's happened?”

“She walked out last night. Mother left too, she's in Hollywood – they had a terrible fight, the worst one yet – I thought she might have come to you.”

Silence. Peter's agitation. Behind him a small air conditioner rumbles in a window, as if sharing his agitation.

“But you know that your sister and I... we broke it off. ...”

“She didn't call you?”

“No ... [20, с. 374–378]”

Досліджуваний фрагмент являє собою діалог **інформаційного характеру**, в якому репліки, що чергуються, доповнюють зміст одна одної, конкретизують, роз'яснюють тощо. У цьому випадку співрозмовників, між якими відчувається діалог, пов'язують приятельські стосунки: стосунки водночас батька й дочки та колишніх коханців. Мета розмови – спроба Меріон отримати у Пітера будь-яку інформацію про місцезнаходження її сестри-близнючки Міранди, яка пішла з дому після сварки з матір'ю.

Наведений діалог за своїми особливостями (у нашому випадку за характеристиками здебільшого зовнішнього, вербального плану) максимально наближений до розмовного діалогічного мовлення: окрім структури реплік, це і їхнє словесне наповнення, і типові для розмовно-побутової сфери спілкування синтаксичні конструкції. Як бачимо, аналізовані структури складаються як з *простих*, у тому числі *однослівних* (“Jesus.”; “Yes.”; “No.”), *неповних* (іноді однослівних) *контекстуальних, ситуативних, еліптичних* (“A test?”; “About killing herself?”; “Monday.”; “Kidding how?”; “Me?”; “About Miranda?”), так і *складних речень з різними видами зв'язку* – сполучниковим і безсполучниковим (граматична основа в наведених нижче прикладах виділена жирним шрифтом, сполучники/сполучні слова – курсивом): “**I don't know what you mean**”; “**Does she really think she's pregnant?**”; “She doesn't seem to care; **it's Mother who cares.**”; “**You don't think there's a chance Miranda is just kidding?**”; “**They cut me off from them and she preferred them to me**”. Притаманні розмовному мовленню різного роду неповні речення, так звані слова-речення, приєднувальні конструкції відображають гострі почуття, глибокі переживання персонажів під час роз-

мови, які викликаються їх бажанням прояснити подробиці подій, зробити власні припущення щодо ситуації, яка склалася, або створити вигляд необізнаності у справах. Складні речення вживаються з метою наміру комунікантів більш детально описати та роз'яснити проблеми, які їх турбують.

Відзначається висока частотність уживання *питальних речень або речень із питальною інтонацією* (“What did she say?”; “When is Madeline coming back?”; “Has she called you yet?”; “She left this morning?”; “Then you don’t know where she is?”; “And Madeline is in Hollywood?”); *заперечних речень* (“I don’t remember.”; “I don’t know what to do.”; “No, I haven’t seen Miranda.”; “I don’t know her friends ... I never got to know them.”); *речень з відповідною модальністю* (“I would do anything in my power for her and your mother and you – believe me – but what can I do?”; “I think I should call the police.”; “Do you think I could ... would you give me her number?”; “She won’t talk about it.”; “She won’t see the doctor to make sure.”; “... I thought she might have come to you.”); *різного роду повторів* – анафори¹ (“I don’t know what to do. I don’t know where to look for her.”; “She won’t see the doctor. She won’t take a test.”); епанафори² (“You don’t think there’s a chance Miranda is just kidding? – “Kidding how? What do you mean?”), анепіфори³ (“What did she say?” – “You mean she ... she talked about *that*? What did she say?”) тощо.

Довжина абзацу в цьому випадку зменшується, оскільки висловлювання в результаті графічного оформлення (особливого розташування в тексті) – репліки співрозмовників починаються з нового рядка; чергування коротких реплік зорозвантажує сторінку, залишаючи праву її частину заповненою лише частково. Як засвідчує аналіз, діалогічний фрагмент переважно складається з досить лаконічних, типово розмовних конструкцій, де знакам пунктуації належить не остання роль: емоції (тривога, хвилювання, розпач, сором) героїв та пікантні, незручні для обох партнерів подробиці ситуації, які й породжують хезитацію/недомовленість/незакінченість у мовленні героїв, передаються як за допомогою пунктуаційного оформлення – трьох крапок, тире, так і стилістично-синтаксичних засобів, зокрема повторів: “You mean she ... she talked about *that*?”; “Well ... I assume ... I assume she threatened suicide.”; “I’m sorry but *what can I do*? About Miranda ...? You know I love her, I would do anything in my power for her and your mother and you – believe me – but *what can I do*?” “... The people she’s been hanging around⁴ with now, those freaks, those acidheads⁵ – they made fun of me, I never got to know them.”; “But you know that your sister and I ... we broke it off ...”; “Yes, you, but more than that ... something more. ... I think you know.” Інтонація в цьому випадку, втрачаючи функції оформлення закінченості речення, передає схвильоване, емоційно перенасичене мовлення.

Поряд з нейтральними лексичними одиницями в мовленні співрозмовників функціонують лексеми з емоційним та експресивно-стилістичним забарвленням, марковані в словнику [21] як “informal”, “disapproving”, “offensive”, “slang”: those *freaks*⁶, those *acidheads* – they made fun of me; the people she’s been *hanging* around with now; Miranda is just *kidding*⁷, – усе це дієві засоби збереження ефекту автентичності розмовного мовлення, що звучить.

Діалог зберігає чітку структуру: заключні фрази висловлювання кожного з персонажів стимулюють відповідну мовленнєву реакцію – це або *питальне речення* (“Does she really think she’s pregnant?”; “Then you don’t know where she is?”; “What did she say?”; “Did she talk about that with you?” “But what are you going to do?”); або *фраза, вимовлена з особливою експресією* (“Jesus ...”; “Once or twice, but it was nothing

serious. She was just being emotional ...”); або *інформація, для сприйняття якої співрозмовникові необхідні додаткові роз’яснення* (“Kidding how? What do you mean?”), що забезпечує високий ступінь імовірності продовження діалогу.

Наведений фрагмент прозового діалогу цікавий перш за все нестабільною структурованістю: репліки-стимули та репліки-реакції постійно перемежуються і переходять від Меріон до Пітера і навпаки, в окремих випадках наявне одночасне подання в одному висловлюванні і репліки-стимулу, і репліки-реакції.

Учасники спілкування в цьому випадку наділені приблизно однаковими комунікативними правами, які забезпечують, відповідно, тотожні можливості ведення розмови, що знаходить вияв у схожому обсязі реплік, поперемінному переході ініціативи від одного суб’єкта мовлення до іншого (наприклад, герої твору по черзі задають запитання, які стимулюють продовження бесіди).

У діалогічний фрагмент включене *авторське мовлення*, яке характеризує супровідні мовленнєвому спілкуванню елементи поведінки героїв у наведеній ситуації (про Пітера: Peter whispers; he stares at me; Peter walks slowly around his office; he bumps into the edge of his desk; про Пітера та Меріон: we are both terribly embarrassed; we stare at each other in embarrassment; we stare at each other in anguish; we are ashamed; silence). Описаний автором механізм інтонування мовлення героїв (паузи, гучність голосу, темп тощо) та застосування таких позамовних засобів увиразнення мовлення й підсилення емоційності, як міміка й жести, уможливають передачу різноманітних почуттів героїв під час бесіди: сором, стан зниклої впевненості, острах, страждання, збентеження, тривогу, гнів. Емоційні, психологічні жести в свою чергу подвоюють смисл, будучи тісніше пов’язані з контекстом, аніж з текстом.

Таким чином, дослідження діалогів цього виду в новелі “Ти” та оповіданнях збірки “Колекціонер сердець” показало, що вони зберігають у своїй основі єдиний тематичний стрижень завдяки здебільшого лінгвістичним засобам зв’язку між окремими репліками: різноманітним видам повторів, мовленнєвим засобам багатозначно-„наскрізного” характеру, різного роду паралелізму тощо.

Проаналізований підтип зовнішнього діалогу засвідчує взаєморозуміння між партнерами, гармонію відносин, сприятливий для розмови клімат, адекватні реакції співрозмовників, плавний розвиток подій з метою обговорення адресатом та адресантом певної інформації, її доповнення та конкретизації. Отже, у результаті аналізу, проведеного на матеріалі творів Дж. К. Оутс, доходимо *висновку*, що такі діалоги є активно використовуваними в прозі досліджуваної письменниці, адже в психічних станах, які супроводжують діалоги цього роду (співчуття, зацікавленість, співпереживання тощо) людина знаходиться довше, аніж у стресових та інших ситуаціях негативного плану.

Перспектива подальшого вивчення кола зазначених проблем полягає, як нам вбачається, по-перше, в продовженні теоретичного дослідження типів та різновидів діалогу в художньому тексті – на матеріалі інших письменників, творів, що належать до різних жанрів та літературних течій, що дозволить розширити існуючий банк даних текстового матеріалу та надасть можливість зробити висновки дослідження більш достовірними.

Список літератури

1. Абаїмова О. В. Семантико-синтаксичні та інтонаційні особливості монологу у діалогічному мовленні англійської художньої прози : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04. „Германські мови” / О. В. Абаїмова. – Одеса, 1998. – 16 с.
2. Бабич Н. Д. Практична стилістика і культура української мови : [навч. посібник] / Н. Д. Бабич. – Львів : Світ, 2003. – 432 с.
3. Балаян А. Р. Основные коммуникативные характеристики диалога : автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. филол. наук / А. Р. Балаян. – М., 1971. – 23 с.
4. Баранник Д. Х. Питання мови драматичного твору : дис. ... канд. філол. наук / Баранник Дмитро Харитонович. – Дніпропетровськ, 1955. – 312 с.
5. Блинова І.А. Діалоги негативно-експресивного характеру як провідна композиційно-мовленнєва форма творів Є. Кононенко / І.А. Блинова // Вісник ДонНУ : наук. журн. – Сер. 5 «Гуманітарні науки». – Донецьк : Вид-во ДонНУ, 2011. – №1. – С. 172–180.
6. Винокур Т. Г. О некоторых синтаксических особенностях диалогической речи в современном русском языке : автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. филол. наук / Т. Г. Винокур. – М., 1953. – 24 с.
7. Гельгардт Р. Р. Рассуждение о диалогах и монологах (к общей теории высказывания) / Р. Р. Гельгардт // Сборник докладов и сообщений лингвистического общества. – Калинин: Изд-во Калининского пед. ин-та, 1971. – Т. 2. – Вып. 1. – С. 28–153.
8. Гураль Л. Л. Интонационная организация диалогических единств (на материале предложения-сообщения в современном английском языке) : автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. филол. наук / Л. Л. Гураль. – Киев, 1972. – 16 с.
9. Девкин В. Д. Диалог. Немецкая разговорная речь в сопоставлении с русской / В. Д. Девкин. – М. : Высш. шк., 1981. – 160 с.
10. Дудик П. С. Діалогічність і монологічність розмовного мовлення / П. С. Дудик // Мовознавство. – 1972. – №2. – С. 20–28.
11. Зайцева И. П. Поэтика современного драматургического дискурса : моногр. / И. П. Зайцева. – [изд. 2-е, перероб. и доп.]. – Луганск : Альма-матер, 2007. – 332 с.
12. Нестеров И. В. Диалог и монолог как литературоведческие понятия : дисс. ... канд. филол. наук : 10.01.08 / Нестеров Иван Владимирович. – М., 1998. – 235 с.
13. Пенькова Г. А. Диалогические единства в современном французском литературном языке : автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. филол. наук / Г. А. Пенькова. – Л., 1972. – 22 с.
14. Питиримова Ж. С. Средства ввода реплик персонажей в художественном тексте : автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.19 «Теория языка» / Ж. С. Питиримова. – Минск, 1992. – 17 с.
15. Пономарчук В. А. Интонационно-структурные особенности диалогических единств с повторами (на материале современного английского языка) : автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. филол. наук / В. А. Пономарчук. – К., 1971. – 22 с.
16. Рінберг В. Л. Про композицію внутрішнього діалогу у новелах Василя Стефаника / В. Л. Рінберг // Мовознавство. – 1984. – № 4 – С. 33–37.
17. Русский язык. Энциклопедия / [под ред. Ю. Н. Караулова]. – М. : Большая Российская энциклопедия, 2003. – 704 с.

18. Шульжук Н. В. Структура складного речення у діалогічному мовленні (на матеріалі художніх творів) : дис. ...канд. філол. наук : 10.02.01 / Шульжук Наталія Василівна. – Рівне, 1999. – 192 с.

19. Oates, Joyce Carol. *The Collector of Hearts : New Tales of the Grotesque* / Joyce Carol Oates. – N.Y. : A William Abrahams Book : A Plume Book, 1999. – 323 p.

20. Oates в: Oates, Joyce Carol. *You* / Joyce Carol Oates // *The Whell of Love and Other Stories*. – N.Y. : Vanguard Press, 1970. – P. 362–387.

21. *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English* / [edited by A. S. Hornby, Sally Wehmeier, Michael Ashby]. – Oxford : Oxford University Press, 2000. – 1422 p

1 Анафора – повторення початків суміжних фрагментів мовлення [2, с. 136].

2 Епанафора – наступний уривок синтаксичної одиниці починається так, як закінчується попередній [2, с. 136].

3 Анепіфора – однаковий початок і кінець певної синтаксичної структури [2, с. 136].

4 Hand around with sb (*informal*) to spend a lot of time with sb [21, с. 539].

5 Acidhead from acid (slang) = LSD [21, с. 9].

6 Freak 1 (*informal*) a person with a very strong interest in a particular subject; 2 (*disapproving*) a person who is considered to be unusual because of the way they behave, look or think; 3 (*sometimes offensive*) a person, an animal, a plant or a thing that is not physically normal [21, с. 472].

7 Kid (*informal*) to tell sth that is not true, especially as a joke [21, с. 652].

Блинова І.А. Диалоги позитивно настроеного характера в прозе Дж. К. Оутс // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Филология. Социальные коммуникации» – 2012. – Т.25 (64). – № 1. Часть 1. С.227-232.

Статья посвящена исследованию одного из подтипов внешних диалогов, которые настроены на позитивную, доброжелательную и успешную коммуникацию. Данные диалоги являются широко представленными в прозе Дж. К. Оутс.

Ключевые слова: художественный прозаический дискурс, внешний диалог, позитивная коммуникация.

Blynova I.A. The dialogues of positive-aiming character in J. C. Oates' prose // Uchenye zapiski Tavricheskogo Natsionalnogo Universiteta im. V.I. Vernadskogo. Series «Filology. Social communications». – 2012. – V.25 (64). – № 1. Part 1. – P.227-232.

The article focuses on the investigation of the exterior dialogue subtype aiming for a positive, well-wishing and successful communication. Such dialogues are widely used in J. C. Oates' prose.

Key words: fictional prosaic discourse, exterior dialogue, positive communication.

Поступила до редакції 05.03.2012 р.